

Brecht / Bresson / Kosztolányi / Pitínský

TRIPTYCH

(Matka. Služka. Panna.)

Jak dobře zahrát malého nácka

Námět a Režie: J.A.Pitínský

Dramaturgie: Simona Petrů

Scéna: Petr B. Novák

Kostýmy: Tereza Hrzánová, Romana Redlová

Hudba: Richard Dvořák

Hrají: Ivana Hloužková, Růžena Dvořáková, Tereza Marečková, Ondřej Kokorský, Vladimír Hauser, Milan Holenda, Martin Donutil, jako B. B. Zdeněk Kocián

Premiéra: DHNP 13. října 2017, 1. repríza 14. října 2017

Na námět J. A. Pitínského vznikl scénář k třídílné inscenaci volně spojující osudy tří žen.

Matky – hlavní hrdinky původní hry J.A.Pitínského napsané roku 1987. Služky Anny z románu maďarského spisovatele Dezsa Kosztolányiho „Anna Édešová“, odehrávajícího se v Budapešti roku 1919. A Jany z Arcu – podle scénáře režiséra Roberta Bressona k filmu Proces s Janou z Arcu, vycházejícího z autentických zápisů z procesu z roku 1431.

Třemi různými formami nahlédneme v postupně se otevírajícím triptychu osudy tří žen v odlišných režimech, trpících však vždy, více či méně, totožnými formami represe, které se snaží zabránit, před kterou se snaží uhájit, zachránit, obhájit. Represe související vždy s tlakem těch kolem, kteří se zoufale snaží zahrát dobře malého nácka. Čím více nesmyslné dotazy klade na hrdinky doba, ve které žijí, tím více a jasněji vysvítá jejich úděl. Ženy jako matky, ženy jako obhájkyňe rodinného krbu a jeho tradic, ať už v něm oheň hoří nebo dávno vyhasl. Ženy jako služky, ženy vždy a znovu potlačované a porobené, ženy, jejichž práce není nic, o čem by bylo třeba hovořit, která nemá být vidět, má jen plnit nikdy nekončící a nikým neobdivované úkoly. A ženy, která se s praporem vlastní víry postaví do čela vojska pro ideu, kterou ani muži s odznaky moci nejsou s to zpochybnit.

Trojčinné podobenství o údělu Ženy, kterou se totalita doby pokouší zatlačit do kouta. Do kouta nečinnosti, v níž jako by neměla a nesměla být jednajícím postavou, Někým, kdo má právo pozvednout jakoukoli zbraň, kterou má právě po ruce, aby hájil principy, ve které věří.

Na třech křídlech Triptychu odkrýváme pod nánosy barev, špíny a času tři ženy, které se rukama, srdcem, hlasem, a třeba i zbraní, snaží vydobýt si ve společnosti, která jim totalitně diktuje, co je správné dělat a říkat, alespoň tolik prostoru, aby se vešly do kufru, do skříně, do cely. Snad mohou být slyšet, ať už za oknem hraje malého nácka kdokoli. Nebo budou hořet jasným plamenem za potlesku přihlížejícího davu.

Část První

J. A. Pitínský: Matka

(sociální drama)

Napsáno 1987. Odehrává se v 5.patře pavlačáku za okupace.

„...Ale právě v této souvislosti nazřeme u Matky až periodicky vracející se slovo „tradic“. Kterýžto „tradic“ není právě nic jiného než moc nad těmi, kdo jí sice neodmlouvají, ale narušují ji – byť i jen v jejích přecitlivělých pocitech... Teprve když pochopí, že svoji – jak se dnes s masmediální oblibou říká „seberealizaci“ – Mächtigkeit, původně trapně kuchyňskou, může rozšířit v daleko větším okruhu vlivu a respektu, deklaruje touhu po tom, aby zmizely „ty špinavý krky dětí a mozolnatý ruce mladého pokolení“. Kdy přichází čas, v němž může převléknout – ne snad jen kabát, u ženské je tomu jinak: převléknout šaty...“

Jiří Veselský

Mezihra

Kurt Weil, Bertolt Brecht: Vzestup a pád města Mahagonny

(opera)

Napsáno 1929.

„V jednom ze zásadních děl druhé poloviny 20. let minulého století je nastolena otázka zdánlivé blaženosti nespoutaného životního konceptu „to smíš“... Vše je dovoleno, nejhorším zločinem je nemít peníze. Touha po zábavě a potěšení se stupňuje v cosi zničujícího... Mahagonny, město blaženosti, se rozpadá, místo zdánlivě pozemského ráje se ukazuje jako vyprázdňené peklo na zemi.“

Část Druhá

Dezsö Kosztolányi – Anna Édešová

(psychologické drama)

Napsáno 1926. Odehrává se v Budapešti 1919.

„Z prostředí politického převratu v Maďarsku v druhé polovici roku 1919, z revolučních zmatků, náhlých změn a jejich proměnlivých zásahů, z vypětí bolševické moci i z jejího pádu, z okruhu opatrnického smýšlení v radikálních i konservativních duších obyvatel Pešti, obsazené rumunským vojskem, z rámce obrazu malovaného násilím, krví, útěky, výstřednostmi, lámáním přesvědčení i ustrnutím citů lidí vyrůstá nad změť oné doby strhující román, podivný příběh nevýrazné, zdánlivě nepatrné bytosti, román pomocnice v domácnosti.

... Jediná normálnímu tvoru podobná bytost, věrná svým jednoduchým zvykům, nepoučená o poměrech a nepružná duchem služka Anna je potrestána za svůj čin a bere svůj kříž na sebe. Obhajovná slova zaniknou v banálním protestu všech přítomných bez jiskřičky naděje v nový, lepší řád tak zvané lidské společnosti.“

Naše řeč, ročník 23 (1939), číslo 8, s. 249-254

Část Třetí

Robert Bresson: Proces Jany z Arcu

(Filmové drama podle autentických zápisů ze soudního procesu 1431)

Natočeno 1962.

„Jana se v průběhu staletí stala jen vyprázdněným znakem, do kterého si každá historická etapa projektovala své potřeby (např. povzbuzení národního uvědomění v dobách ohrožení), i obrazem, vytvářeným historiky, umělci či politickými stranami, aby utvrzoval společnost v jejích názorech a stereotypech. .. Jana byla zbavena svého příběhu a byla proměněna v gesto. Ovšem toto gesto se neustále mění podle "vlastníka" jejího příběhu. "Mýtus nic neskrývá: jeho funkcí je deformovat, a ne nechávat zmizet." Deformace Janina mýtu není popřením Jany, je jejím umlčením v rámci určitého konceptu, který si vytváří tu politická strana, tu církev, tu filmový režisér.“

Dohra

Českolatinská hra Tří Marií

(14.století)

Myšlenka na vás je jako stinný strom spánku v přeludech osamělce.

Rainer Maria Rilke

O teatrálnosti fašismu

„... O tom, že se fašisté chovají zvlášť teatrálně, nemůže být sporu. Mají pro to zvláštní smysl. Mluví sami o režii, převzali spoustu efektů přímo z divadla: reflektory a hudební doprovod, sbory a překvapení. Kterýsi herec mi před lety vykládal, že Hitler bral dokonce u dvorního herce Basila v Mnichově kondice, aby si osvojil nejen techniku řečnění, nýbrž i chování. Učil se například jevištní chůzi, kráčení hrdinů, při němž se noha v kolenně vždy zcela natáhne a našlapuje celým chodidlem, aby se chůze stala majestátní. Naučil se také nejpůsobivějšímu křížení paží a dostalo se mu i poučení, jak se chovat nenuceně. Je v tom cosi směšného, že?“

Bertolt Brecht: Kupování mosazi

Bertolt Brecht
(1898 – 1956)

Německý dramatik, divadelní teoretik a režisér. Zakladatel světoznámého divadla Berliner Ensemble, v němž realizoval svou koncepci epického divadla analyzujícího společenské vztahy. K jeho nejznámějším dílům patří dramata Žebrácká opera, Strach a bída třetí říše, Matka Kuráž a její děti či Dobrý člověk ze Sečuanu. Psal též prózu, verše a písňové texty. Ve světovém měřítku ovlivnil moderní dramatickou tvorbu.

Dezső Kosztolányi
(1885 – 1936)

Maďarský novinář, novelista, básník, prozaik. Vydával téměř jednu knihu ročně (Kornél Esti, Krvavý básník Nero, Pavučina, Sladká Anna, Nářky smutného muže) Mimo své vlastní dílo byl velmi plodným překladatelem. Do maďarštiny přeložil například Romea a Julii, Alenku v říši divů či básně Rainera Maria Rilkeho a Paula Valéryho.

Robert Bresson
(1901-1999)

Francouzský filmový režisér, autor svébytné filmové metody, fotograf, hudebník, malíř. Roku 1949 založil s Jeanem Cocteauem a Rogerem Leenhardttem společnost Objectif 49, z níž později vzešel časopis Cahiers du Cinéma. Režisér třinácti celovečerních filmů a držitel mimo jiné Velké ceny na MFF v Benátkách, ceny poroty na MFF v Cannes a Berlinale.

Jan Antonín Pitínský
(1955)

Český dramatik, překladatel a režisér. Spoluzakladatel Ochotnického kroužku a Kabinetu múz, ve kterém režíroval několik inscenací. Od roku 1992 hostuje jako režisér v divadlech po celé republice. Jeho režijní práce byla mnohokrát oceněna prestižními cenami. Je autorem např. her Matka, Park, Buldočina a Pokojíček.

